

طراحی بازینه جامع ارزیابی در سنامه‌های چهار مهارتی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان *

مریم پورنوروز^۱

دکتری آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

مهین ناز میردهقان فراشاه^۲

دانشیار زبان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

چکیده

انتخاب دقیق منابع آموزشی از عوامل بسیار تأثیرگذار در موفقیت هر دوره آموزش زبان است. با توجه به تعدد منابع آموزشی در حوزه آزفا و لزوم امکان‌گزينش درست منابع با توجه به نیازهای هر مرکز و برنامه آموزشی، توجه به بازینه‌های ارزیابی به عنوان یکی از ابزارهای اصلی این امر از اهمیت وافر برخوردار است. با وجود بازینه‌های مختلف ارزیابی منابع آموزشی در زبان‌های مختلف، ویژگی‌هایی خاص زبان فارسی، نبود جامعیت لازم در بازینه‌های موجود و نیز وجود گویه‌هایی مبهم و نامرتبط در بسیاری از آنان، فرآیند ارزیابی منابع آزفا بر مبنای این بازینه‌ها با مشکل روبه‌رو می‌شود؛ بر این مبنای پژوهش حاضر برآنیم تا به طراحی بازینه‌ای جامع به منظور ارزیابی کتاب‌های آموزشی چهار مهارتی برای زبان فارسی‌پردازیم. در رسیدن به اهداف پژوهش به دنبال بررسی و تحلیل بازینه‌های مختلف، هشت بازینه‌گزينش شد. با بهره‌گیری از بازینه‌های منتخب و نتایج حاصل از دو مرحله پایلوت بازینه طراحی شده در پژوهش و بررسی روایی و پایایی آن، بازینه‌ای مشتمل بر ۵۸ گویه در دو بخش کلی «محتوا» و «مشخصات ظاهری و عمومی» تدوین شد. این بازینه می‌تواند برای مراکز آزفا و مدرسان آن به منظور ارزیابی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان به کار رود.

واژه‌های کلیدی: منابع آموزشی، یادگیری زبان فارسی، بازینه‌های ارزیابی منابع آموزش زبان، آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان.

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۷

¹ Email: m_pournorouz@sbu.ac.ir.

² Email: m_mirdehghan@sbu.ac.ir.

Persian language international teaching studies
Year 8, Number 14, Autumn and Winter 2023-2024; pp (69-90)

مرکز آموزش بین‌المللی زبان فارسی
سال ۸، شماره ۱۴، پاییز و زمستان ۱۴۰۲؛ صفحات (۶۹-۹۰)
نشریه علمی / مقاله پژوهشی

Designing a Comprehensive Review of the Evaluation of Four-Skill Textbooks in Teaching Persian Language to Non-Persian Speakers *

Maryam Pournorouz ¹

Ph.D. Student in Teaching Persian Language to Non-Persian Speakers, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran. Corresponding Author.

Mahinnaz Mirdehghan Farashah ²

Associate Professor of Linguistics, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Abstract

Accurate selection of educational resources is one of the most influential factors in the success of any language course. Considering the frequency of educational resources in the field of Teaching Persian Language to Non-Persian Speakers (TPLNPS) and the need to be able to choose the right resources according to the needs of each center and educational program, it is very important to pay attention to evaluation reviews as one of the main tools for this. Despite the various reviews evaluating educational resources in different languages, the specific characteristics of the Persian language, the lack of comprehensiveness in the current reviews, and the vague and unrelated items in many of them, the process of evaluating TPLNPS resources based on these reviews is difficult. According to this, in the present research, we intend to design a comprehensive review in order to evaluate four-skill textbooks for the Persian language. To reach the research goals, after analyzing different reviews, 8 reviews were selected. By using the selected reviews, the results of performing the two pilot stages of designed reviews, and checking its validity and reliability, a review consisting of 58 items in two general sections "content" and "appearance and general characteristics" was compiled. This review can be used for TPLNPS centers and TPLNPS teachers to evaluate the resources of teaching Persian language to non-Persian speakers.

Keywords: educational resources, learning Persian language, reviews of evaluating the resources of teaching language, teaching Persian language to non-Persian speakers.

---

* Received: 4/5/2023 | Accepted: 6/5/2024

¹ Email: m_pournorouz@sbu.ac.ir

² Email: m_mirdehghan@sbu.ac.ir. (Corresponding Author)

۱- مقدمه

یکی از مؤلفه‌های اصلی در آموزش زبان، کتاب‌ها و مواد آموزشی هستند که اغلب مدرسان زبان از آن‌ها استفاده می‌کنند. شلدون^۱ (۱۹۹۸) معتقد است کتاب‌ها افزون بر اینکه هسته مرکزی برنامه آموزشی در کلاس هستند، مزایای قابل توجهی را برای معلمان و نیز زبان‌آموزان به همراه دارند؛ برای نمونه، هی کرافت^۲ (۱۹۹۸) معتقد است یکی از مزایای اصلی استفاده از کتاب‌ها، ضرورت روان‌شناختی برای زبان‌آموزان است، زیرا موفقیت و پیشرفت آنان به هنگام استفاده از کتاب‌ها به درستی قابل اندازه‌گیری است. از نظر شلدون (۱۹۹۸: ۲۴۰)، اغلب زبان‌آموزان انتظاراتی درباره استفاده از کتاب‌ها در برنامه و کلاس زبان دارند و معتقدند که مطالب چاپی اعتبار بیشتری نسبت به مطالب معلم‌ساخته یا مطالب تولیدشده در خانه دارند. اونیل^۳ (۱۹۸۲) معتقد است که کتاب‌ها به طور کلی نسبت به نیازهای زبان‌آموزان حساس هستند، حتی اگر به طور خاص برای آنها طراحی نشده باشند. آنها از لحاظ زمان و هزینه کارآمد هستند و می‌توانند با تطبیق و ابتکار به کار برده شوند. به گفته اونیل (۱۹۸۲) کتاب‌ها بازدهی قابل قبولی دارند، مقرون به صرفه هستند و با بهره‌گیری از آنان مدرس به مدت زمان کمی برای آماده‌سازی درس نیاز پیدا می‌کند؛ در حالی که مواد و مطالب معلم‌ساخته ممکن است به لحاظ زمان، هزینه و کیفیت ناکارآمد باشد. به این ترتیب کتاب‌ها می‌توانند بار اضافی کاری را کاهش داده و به معلمان این فرصت را دهند که زمان‌شان را صرف فعالیت‌های ارزشمندتری کنند. کانینگزورث^۴ (۱۹۹۵) به مزیت دیگر کتاب‌ها اشاره می‌کند و آن پتانسیلی است که کتاب‌ها برای ایفای نقش اضافی در برنامه آموزشی دارند. وی استدلال می‌کند کتاب‌ها یک منبع مؤثر برای یادگیری خودگردان، ارائه مطالب، ایده‌ها و فعالیت‌ها و یک منبع مرجع برای زبان‌آموزان هستند و از معلمان کم‌تجربه نیز حمایت می‌کنند. هاجینسون و تورس^۵ اشاره کردند که کتاب‌ها ممکن است نقش اساسی در نوآوری داشته باشند. آنها پیشنهاد می‌کنند که کتاب‌ها می‌توانند از راه فرآیندهای تغییر تهدیدآمیز از

1. Sheldon

2. Haycroft

3. O'Neill

4. Cunningsworth

5. Hutchinson and Torres

معلمان پشتیبانی کنند، روش‌های جدید و ارزیابی‌نشده را نشان دهند، تغییرات را به تدریج معرفی کنند و داربست‌هایی را بسازند که معلمان می‌توانند براساس آن، روش خلاقانه‌تر مخصوص خودشان را ایجاد کنند و با کتاب تطبیق دهند. با توجه به نقش کتاب‌ها و منابع آموزشی در آموزش زبان، نیاز به ابزاری برای انتخاب این منابع، ضروری به نظر می‌رسد. بازبینی‌های^۱ ارزیابی (چک‌لیست‌ها) برای منابع آموزشی از جمله ابزارهای مهم و کاربردی در انتخاب مواد آموزشی — یادگیری در جهان به شمار می‌روند. به گفته شلدون (۱۹۹۸: ۲۴۱) معلمان و تهیه‌کنندگان برنامه، اغلب به دو دلیل اصلی «انتخاب» و «تطبیق» به ارزیابی کتاب‌ها نیاز دارند. ارزیابی به معلمان یا تهیه‌کنندگان برنامه در انتخاب کتاب‌های مناسب کمک می‌کند؛ افزون بر این، ارزیابی مزایا و معایب یک کتاب آموزشی، معلم را با نقاط ضعف و قوت احتمالی آن آشنا می‌سازد.

از دهه ۱۹۷۰ جنبشی مبنی بر آموزش زبان‌آموزان در مراکز آموزش زبان ایجاد شد و گزینه عمده در انجام این مهم با در نظر داشتن و تدوین کتاب‌های درسی به عنوان منابعی در دستیابی به اهدافی دیده شد که برای نیازهای زبان‌آموزان در مراکز تبیین شده‌اند (براون^۲، ۱۹۹۵). کانینگزورث (۱۹۹۵: ۱) اذعان می‌دارد که «باید تمام تلاش خود را به کار گیریم تا طیف گسترده‌ای از معیارهای مرتبط و متناسب با موقعیت و بافت را برای ارزیابی کتاب‌های مورد استفاده در کلاس‌های زبان خود ایجاد کنیم و به کار ببریم؛ همچنین باید اطمینان حاصل کنیم که «آن انتخاب دقیق انجام شده است و مواد انتخاب‌شده با دقت، اهداف، روش‌ها و ارزش‌های برنامه آموزشی را منعکس می‌کند». دلیل دیگر ارزیابی کتاب‌ها این واقعیت است که می‌تواند در رشد حرفه‌ای معلمان بسیار مفید باشد. وی اظهار داشت که ارزیابی کتاب‌ها به معلمان کمک می‌کند تا بینش‌های مفید، درست، نظام‌مند و موقعیتی را درباره ماهیت کلی مطالب کتاب به دست آورند. تعداد روزافزون کتاب‌ها در بازار، انتخاب صحیح کتاب را دشوار می‌کند (کانینگزورث، ۱۹۹۵؛ گرین، ۱۹۲۶). انتخاب کتاب می‌تواند تأثیر زیادی در روند آموزش و یادگیری داشته باشد؛ زیرا معلمان به کتاب‌ها ارجاع می‌دهند

---

1. Checklist
2. Brown

(کانینگزورث، ۱۹۹۵؛ هارمر^۱، ۱۹۹۱؛ مک گرث^۲، ۲۰۰۲) یا حتی کل برنامه درسی را طراحی می کنند (گارینگر^۳، ۲۰۰۲؛ هارمر، ۱۹۹۱). از این نظر، کیفیت کتاب می تواند به قدری اهمیت داشته باشد که موفقیت یا عدم موفقیت یک دوره آموزشی را تعیین کند (گرین، ۱۹۲۶؛ موکوندان^۴، ۲۰۰۷)؛ با این حال، اغلب کتاب ها بدون تجزیه و تحلیل دقیق خریداری می شوند (گرین، ۱۹۲۶؛ مک گرث، ۲۰۰۲). معمولاً انتخاب کتاب درسی نه بر مبنای ارزش آموزشی ذاتی آن، بلکه براساس اعتبار نویسنده و یا ناشر (گرین^۵، ۱۹۲۶؛ مک گرث، ۲۰۰۲)، یا بازاریابی ماهرانه ناشران انجام می شود (مک گرث، ۲۰۰۲). در این انتخاب گاهی اولویت با کتاب هایی است که ظاهر جذابی دارند یا اینکه معلمان ناآگاهانه از کتاب های پرفروش در دیگر مکان ها استفاده می کنند (گرین، ۱۹۲۶؛ مک گرث، ۲۰۰۲؛ تاملینسون^۶، ۲۰۱۰). پژوهش ها گویای آن است که بیشتر کتاب های بومی و جهانی آموزشی برای اهداف تجاری تهیه شده اند و مبتنی بر اصول فراگیری و توسعه زبان و مورد توصیه پژوهشگران و مربیان نیستند (تاملینسون، ۲۰۰۳؛ ۲۰۰۸ و ۲۰۱۰) و در واقع موفقیت مالی به هدف اصلی انتشار کتاب تبدیل شده است (تاملینسون، ۲۰۰۳: ۳). کتاب های درسی مانند هر کتاب دیگری که ناشران چاپ می کنند، به مثابه کالاهایی در زبان انگلیسی تبدیل شده اند که هدف نهایی تولید آنها موفقیت تجاری است» (دندریوس^۷، ۱۹۹۲: ۳۵). درحقیقت بسیاری از کتاب ها به جای کمک مثبت به پیشرفت زبان آموزان در فراگیری زبان انگلیسی، موجب عدم موفقیت آنان در فراگیری زبان می شوند (لیتز^۸، ۲۰۰۵). با توجه به مواردی که در بالا بیان شد، انجام ارزیابی کتاب های آموزشی برای ما بسیار مهم است، تا اطمینان حاصل شود که این کتاب ها می توانند به طور مؤثر دستیابی به اهداف آموزشی ما را تسهیل کنند و نیز از نظر اقتصادی برای معلمان و دانش آموزان مقرون به صرفه باشند. انتخاب اشتباه کتاب می تواند

---

1. Harmer
 2. McGrath
 3. Garinger
 4. Mukundan
 5. Green
 6. Tomlinson
 7. Dendrinios
 8 Litz

اثری معکوس و منفی بر آموزش و یادگیری برجای گذارد و به هدر رفتن منابع مالی را موجب شود (موکوندان، ۲۰۰۷؛ شلدون، ۱۹۸۸).

پژوهشگرانی همانند شلدون (۱۹۸۸)، هارمر (۱۹۹۱)، اسکیرسو^۱ (۱۹۹۱)، کانینگزورث (۱۹۹۵)، استفاده از بازیچه یا فرم‌های ارزیابی چک‌لیست مانند را به منظور شناسایی شیوه‌های مطابقت مطالب کتاب با نیازهای دانش‌آموزان پیشنهاد کرده‌اند. هارمر (۱۹۹۱) پیشنهاد می‌کند که استفاده از فرم‌های ارزیابی برای بررسی مناسب بودن مطالب برای دانش‌آموزان مفید است. پس از یک ارزیابی سریع می‌توان برای ارزیابی دقیق کتاب، بازیچه‌های مفصلی ایجاد کرد تا بتوان مناسب بودن کتاب را در تأمین خواسته‌های برنامه‌دستی و نیازهای آموزشی دانش‌آموزان بررسی کرد (کانینگزورث، ۱۹۹۵: ۴۸). بازیچه ابزار مناسبی برای آشکار ساختن اظهارنظرهای مختلف ارزیابان است، هنگامی که نظرات به صورت صریح در بازیچه نشان داده می‌شود، امکان مقایسه آسان میان مجموعه‌های مختلف مطالب کتاب را فراهم می‌کند و این امر تسهیل در تصمیم‌گیری را موجب می‌شود (مک‌گرث، ۲۰۰۲: ۲۷)؛ در حالی که بسیاری از بازیچه‌های محبوب بیشتر به ارزیابی قبل از استفاده می‌پردازند (الیس^۲، ۱۹۹۷؛ موکوندان، ۲۰۰۷) که همان بازیچه‌ها را می‌توان برای ارزیابی پس از استفاده به منظور سنجش نتیجه واقعی استفاده از کتاب‌ها به کار برد؛ این امر در رسیدن به یک نتیجه ارزیابی قابل اطمینان‌تر و جامع‌تر کمک می‌کند (دوواد و سلسه-مورسیا^۳، ۱۹۷۹؛ اسکیرسو، ۱۹۹۱). بنابراین بازیچه راهی بسیار اقتصادی برای ارزیابی کتاب است که می‌تواند روشی نظام‌مند را برای اطمینان یافتن از در نظر گرفتن همه موارد مرتبط فراهم کند و از آنجا که ارزیابان، آزادی کامل در افزودن یا حذف موارد مختلف ارزیابی با توجه به نیازهای فردی و موقعیتی دارند، ابزار ارزیابی راحت و انعطاف‌پذیری است. با در نظر داشتن اهمیت بازیچه‌های ارزیابی به عنوان یکی از ابزارهای ارزیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی، تدوین منابع مختلف در حوزه آرفا به‌ویژه در سال‌های گذشته و فقدان بازیچه‌های ارزیابی به صورت اختصاصی برای آرفا، پژوهش حاضر از اهمیتی درخور توجه برخوردار است.

1. Skierso

2. Ellis

3. Daud and Celce Murcia

در این خصوص با وجود شمار بالایی از بازینه‌ها در ارزیابی منابع آموزشی، ویژگی‌هایی خاص در زبان فارسی، عدم جامعیت لازم در بازینه‌های موجود و نیز وجود گویه‌هایی مبهم و نامرتبط در بسیاری از بازینه‌ها که فرآیند ارزیابی را با مشکل روبه‌رو می‌سازند، ضرورت پژوهش حاضر بیش از پیش آشکار می‌شود.

بر این مبنای پژوهش حاضر برآنیم تا به طراحی بازینه‌ای جامع به منظور ارزیابی منابع آموزشی چهار مهارتی در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان پردازیم.

۲. پیشینه پژوهش

در ادامه به مروری کوتاه بر گزیده‌ای از پژوهش‌های مرتبط با تحقیق حاضر می‌پردازیم: کاراموزیان و ریاضی (۲۰۰۸) در پژوهش خود به استخراج و بررسی ویژگی‌های کیفی و اصلی چندین بازینه ارزیابی کتاب ارائه‌شده از سوی پژوهشگران و متخصصان این حوزه با تمرکز بر طرحواره‌های ارزیابی کتاب‌های درک مطلب و خواندن پرداخته‌اند. آنان بازینه‌ها را از نظر نقاط ضعف و قوت و محدودیت‌های کاربردی بررسی کردند. نتایج این پژوهش، بینشی درباره‌ی ارزش‌ترین ویژگی‌های یک بازینه ارائه می‌دهد که ممکن است کاربردی بودن آن را تحت‌تأثیر قرار دهد و این امر می‌تواند دغدغه پژوهشگران، منتقدان، مجریان، مربیان، مشاوران آموزشی، تهیه‌کنندگان کتاب و بازینه و ناشران باشد.

موکوندان، حاجی‌محمدی و نیمه‌چی سالم (۲۰۱۱) در پژوهش خود به توصیف ملاحظات در نظر گرفته‌شده در بازینه ارزیابی آزمایشی کتاب انگلیسی پرداختند. این پژوهشگران با بررسی پژوهش‌های پیشین، نکات اساسی در تهیه بازینه‌ها را مورد توجه قرار دادند و فهرستی از معیارهای ارزیابی که براساس آنها ساختار بازینه می‌تواند ایجاد شود، تهیه کردند و روایی، پایایی و کاربردی بودن در روند طراحی را مدنظر قرار دادند. آنان معتقدند این بازینه می‌تواند از سوی طراحان برنامه آموزشی، مؤلفان مطالب آموزشی و همچنین معلمان زبان انگلیسی استفاده شود.

محمد عبدالوهاب (۲۰۱۳) در پژوهش خود، دیدگاهی کلی از ارزیابی کتاب‌های

آموزش زبان انگلیسی^۱ را با تمرکز بر بازبینه ارائه داد. وی به دنبال تهیه یک بازبینه معتبر و کاربردی برای ارزیابی منابع آموزشی زبان انگلیسی بود. بازبینه تهیه شده، نمونه اصلاح و تعدیل شده بازبینه‌های پیشین است که توسط پژوهشگران دیگر تهیه شده بود. در تهیه این بازبینه، وی از نظرات و پیشنهادات تعداد زیادی از مدرسان آموزش زبان انگلیسی نیز بهره گرفته است.

برزگر، سلیمانی صارمی و فتاحی بافقی (۲۰۱۳) در پژوهش خود به دنبال تهیه یک بازبینه ارزیابی جامع چندمنظوره کتاب‌های درسی بوده‌اند. آنان به دنبال بررسی ۱۶ بازبینه، ۶ بازبینه را از میان آنها انتخاب و بهترین اصول آن را براساس التقاط اصولی ترکیب کردند. با شکل‌گیری گروه‌های متمرکز، مصاحبه‌های گروه متمرکز انجام گرفت و با توجه به بازخوردها، گویه‌های بازبینه انتخاب و اصلاح شدند و برخی گویه‌ها افزوده شد. بازبینه تهیه شده شامل سه بخش اصلی کتاب، راهنمای معلم و بافت است که هر یک به ترتیب دارای ۲۸، ۴ و ۲ زیربخش می‌باشد. نگارندگان استفاده از این بازبینه را به معلمان، طراحان برنامه درسی و آموزشی و مولفان مطالب درسی پیشنهاد کردند.

دمیر و ارتاش^۲ (۲۰۱۴) در پژوهشی به دنبال پیشنهاد یک بازبینه ارزیابی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی از راه وام‌گیری پرسش‌ها از ابزارهای ارزیابی کاملاً مختلف موجود در پژوهش‌های پیشین بودند. نخست بیش از ۳۰ فرم ارزیابی کتاب آموزش انگلیسی و بازبینه به عنوان نتیجه حاصل از بررسی گسترده پژوهش‌های پیشین تعیین شد. پس از آن، پرسش‌ها از میان آن بازبینه‌ها انتخاب و برخی از آنها نیز با پرسش‌های خود پژوهشگران جایگزین شد.

فارسی (۲۰۱۶) در پژوهشی به طراحی و پیاده‌سازی بازبینه ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی دانشجویان در درس آموزش به بیمار با رویکرد روش‌شناسی در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۱ پرداخت. ابعاد اصلی بازبینه شامل بررسی کیفیت طرح درس جهت آموزش به فراگیران، دانشجویان، بیماران و مددجویان (۱۵ گویه)؛ کیفیت ارائه سخنرانی (۱۷ گویه)؛ کیفیت روش‌های نوین تدریس یا ایفای نقش (۱۰ گویه)؛ کیفیت سناریوی آموزشی (۶ گویه)؛ کیفیت کار گروهی

1. ELT

2. Demir and Ertash

فراگیران (۸ گویه)؛ کیفیت وسایل کمک آموزشی (اسلایدهای تهیه‌شده در نرم‌افزار پاورپوینت) (۱۲ گویه)؛ پوستر، پمفیل، بوکلت (۱۶ گویه) و کیفیت شبکه‌های اجتماعی مجازی (ویلاگ، تلگرام، اینستاگرام) (۱۶ گویه) مورد استفاده در روند آموزش توسط فراگیران بود.

۳. مبانی، روش و تحلیل داده‌های پژوهش

رویکرد پژوهشگر برای تدوین بازینه جامع ارزیابی منابع چهار مهارتی آزفا بود که ضمن داشتن ساختاری یکنواخت و یک‌دست، با داشتن پرسش‌هایی که وجود یا عدم وجود فاکتورهای مورد نظر را سنجیده، کاربردی آسان داشته و در سطوح مختلف می‌توان از آن جهت ارزیابی درسنامه‌های چهار مهارتی آزفا و نیز درسنامه‌های زبان‌های دیگر استفاده کرد. با توجه به هدف پژوهش و با استفاده از مطالعه پژوهش‌های پیشین و روش فرامطالعه، این پژوهش در شش مرحله زیر انجام شد:

۱. بررسی و تحلیل بازینه‌های مختلف ارزیابی و گزینش بازینه‌های مرتبط با هدف پژوهش؛ ۲. تحلیل بخش‌ها و گویه‌های هر یک از بازینه‌ها به صورت مجزا و کامل؛ ۳. طراحی بازینه اولیه براساس بازینه‌های مورد بررسی؛ ۴. مرحله اول پایلوت و اعمال تغییرات در بازینه بر مبنای نتایج؛ ۵. مرحله دوم پایلوت و ارزیابی مجدد و ۶. طراحی نسخه نهایی بازینه.

۳-۱. بررسی و تحلیل بازینه‌های مختلف ارزیابی و گزینش بازینه‌های مرتبط با هدف پژوهش

به دنبال بررسی و تحلیل بازینه‌های مختلف ارزیابی منابع، هشت بازینه سیزار (۲۰۰۰)، لیتز (۲۰۰۵)، ویلیامز (۱۹۸۳)، شلدون (۱۹۸۸)، دوواد و سلسه‌مورسیا (۱۹۷۹)، توکر (۱۹۷۵)، کانینگزورث (۱۹۹۵)، و میکلی (۲۰۰۵)، با توجه به کاربرد بیشتر در پژوهش‌های زبان فارسی به عنوان بازینه‌های اصلی در این پژوهش انتخاب شدند. بازینه‌های یادشده به همراه بخش‌های مختلف آن در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: اسامی بازیبندهای مورد استفاده به همراه مشخصات آنان

شماره	فهرست بازیبندها	سال	بخش‌ها
۱	سیزار	۲۰۰۰	تعامل، فرهنگ، مقایسه، پیوستگی، جوامع ^۱
۲	لینز	۲۰۰۵	ملاحظات کاربردی، چینش و طراحی، فعالیت‌ها، مهارت‌ها، نوع زبان، موضوع و محتوا، نتیجه‌گیری ^۲
۳	ویلیامز	۱۹۸۳	عمومی، گفتار، دستور زبان، واژه، خواندن، نوشتن، فنی ^۳
۴	شلدون	۱۹۸۸	اصول، در دسترس بودن، تعریف کاربر، چینش / گرافیک، دسترسی، پیوستگی، بخش‌بندی / درجه‌بندی، مشخصات فیزیکی، مناسب بودن، اعتبار، کافی بودن، تعصبات فرهنگی، اعتبار آموزشی، محرک / تمرین / بازیبنی، انعطاف‌پذیری، راهنما، ارزش کلی / ارزش‌گذاری پولی ^۴
۵	دوواد و سلسه‌مورسیا	۱۹۷۹	موضوع، واژه و دستور زبان، تمرینات، توضیحات، ساختار ظاهری ^۵
۶	توکر	۱۹۷۵	- شاخص درونی: شاخص تلفظ، شاخص دستور زبان، شاخص محتوا؛ - شاخص بیرونی ^۶
۷	کانینگورث	۱۹۹۵	اهداف و رویکردها، طراحی و سازماندهی، محتوای زبانی، مهارت‌ها، موضوع، روش تدریس، کتاب معلم، ملاحظات کاربردی ^۷
۸	میکی	۲۰۰۵	کتاب: محتوا، واژه و دستور زبان، تمرینات و فعالیت‌ها، جذابیت‌های متن و ساختار ظاهری؛ (۲) کتاب راهنمای معلم، مشخصات عمومی، اطلاعات زمینه‌ای، راهنمای روش تدریس، تمرینات و مطالب تکمیلی؛ (۳) بافت و موقعیت ^۸

۲-۳. تحلیل بخش‌ها و گویه‌های هر یک از بازیبندهای منتخب به صورت مجزا و کامل

در این مرحله، بخش‌ها و گویه‌های هر یک از این بازیبندها به صورت مجزا و کامل بررسی و

1. Communication, Cultures, Comparisons, Connections, Communities
2. Practical Considerations, Layout and Design, Activities, Skills, Language Type, Subject and Content, Conclusion
3. General, Speech, Grammar, Vocabulary, Reading, Writing, Technical
4. Rationale, Availability, User definition, Layout/ graphics, Accessibility, Linkage, Selection/ Grading, Physical characteristics, Appropriacy, Authenticity, Sufficiency, Cultural bias, Educational validity, Stimulus/ practice/ revision, Flexibility, Guidance, Overall value for money
5. Subject matter, Vocabulary and structures, Exercises, Illustrations, Physical make-up
6. I. Internal Criteria: Pronunciation Criteria, Grammar Criteria, Content Criteria; II. External Criteria
7. Aims and approaches, Design and organization, Language content, Skills, Topic, Methodology, Teacher's books, Practical consideration
8. I. Textbook: Content, Vocabulary and Grammar, Exercises and Activities, Attractiveness of the Text and Physical Make-up; II. Teacher's Manual: General Features, Background Information, Methodological Guidance, Supplementary Exercises and Materials; III. Context.

تحلیل شد. برخی از این بازیینه‌های مورد بررسی خیلی کوتاه و یا خیلی طولانی هستند. برخی نیز گویه‌های مبهمی دارند؛ بنابراین فاکتورهای جامع برای ارزیابی درسنامه‌های چهار مهارتی را در بر نمی‌گیرند؛ از این رو نیاز است یک بازیینه جامع تر به منظور ارزیابی منابع آموزشی چهار مهارتی طراحی شود.

۳-۳. طراحی بازیینه اولیه براساس بازیینه‌های مورد بررسی

در این مرحله بازیینه اولیه براساس بازیینه‌های مورد بررسی طراحی شد. بخشی از گویه‌های بازیینه طراحی شده برگرفته از بازیینه‌های مورد بررسی بود. بخشی از گویه‌ها نیز از سوی پژوهشگران، براساس اهمیت مسائل مرتبط با آموزش زبان فارسی به بازیینه افزوده شد. در بازیینه تهیه شده، بخشی تحت عنوان نظرات گنجانده شد تا متخصصان و مدرسان زبان فارسی، نظرات و پیشنهادات خود را در بهبود بازیینه مورد نظر یادداشت کنند.

۳-۴. مرحله اول پایلوت و اعمال تغییرات در بازیینه بر مبنای نتایج

در پایلوت اولیه، بازیینه تهیه شده در اختیار چهل مدرس متخصص آرفا قرار گرفت. بر مبنای نظرات متخصصان، تغییراتی در بازیینه پایلوت اعمال شد. تغییرات اعمال شده در گویه‌ها مشتمل بر چهار نوع به شرح زیر در برخی گویه‌ها بوده است: «تغییر در ترتیب»، «حذف»، «اضافه شدن» و «تغییر» که تغییرات مزبور به تفصیل در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: تغییرات اعمال شده در گویه‌ها

تغییرات اعمال شده	مصادق
حذف	گویه مربوط به محتوا ✓ آیا محتوای کتاب اعم از متون خواننداری و شنیداری از مطالب واقعی انتخاب شده‌اند؟
	به علت مطابقت و نزدیکی با گویه ✓ آیا محتوای کتاب اعم از متون خواننداری و شنیداری از مطالب واقعی انتخاب شده‌اند؟
	گویه زیربخش واژه

مصادق	تغییرات اعمال شده
<p>✓ آیا تعداد واژگان جدید در هر درس منطقی است؟</p> <p>گویه از بخش صحبت کردن</p> <p>✓ آیا موضوعات بخش گفتگو واقعی و متناسب با نیازهای زبان‌آموزان و انواع کارگفت‌ها است؟</p> <p>گویه زیر از بخش نوشتن</p> <p>✓ آیا در مراحل اولیه، تمرینات را با نوشتار کنترل‌شده و هدایت‌شده انجام می‌دهد؟</p> <p>گویه زیر از بخش شنیدن</p> <p>✓ آیا فایل تصویری مناسب برای شنیدن وجود دارد؟</p> <p>گویه‌های زیر از بخش فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار</p> <p>✓ آیا تعادلی بین فعالیت‌های آزاد و کنترل‌شده وجود دارد که هم بر روانی و هم بر درستی تولید تمرکز کند؟</p> <p>✓ آیا فعالیت‌ها برای به کارگیری سطوح مختلف رسمیت در موقعیت‌های مختلف داده می‌شود؟</p> <p>✓ آیا فعالیت‌ها و تمرینات به لحاظ مضمون، موقعیت، الگوی پیشرفت مهارت یا پیشرفت دستوری و واژگانی ارتباط دارند؟</p> <p>گویه زیر از بخش مشخصات ظاهری و عمومی</p> <p>✓ آیا کتاب درسی با انواع سبک یادگیری سازگاری دارد؟</p>	
<p>تغییر گویه</p> <p>✓ آیا این کتاب به معلمان کمک می‌کند تا اهداف و روش تدریس کتاب را بهتر درک کنند؟</p> <p>به</p> <p>✓ آیا این کتاب روش تدریس قسمت‌های مختلف هر درس را به روشنی بیان می‌کند؟</p>	تغییر
<p>گویه زیر به بخش محتوا اضافه شد.</p> <p>✓ آیا زبان استفاده شده در این کتاب از دنیای واقعی است؟</p> <p>گویه زیر در بخش واژه</p> <p>✓ آیا واژه‌ها مطابق و متناسب با نیازهای زبان‌آموزان است؟</p> <p>گویه‌های زیر در بخش دستور زبان</p> <p>✓ آیا نکات دستوری مطابق با رویکردهای آموزشی ارائه شده است؟</p>	اضافه شدن

تغییرات اعمال شده	مصدق
	✓ آیا نکات دستوری جدید به طور منطقی و مناسب سازماندهی شده است؟
	✓ آیا نکات دستوری مطابق و متناسب با نیازهای زبان آموزان است؟
	گویه زیر در بخش صحبت کردن
	✓ آیا موضوعات بخش صحبت کردن با دانش پیش‌زمینه‌ای زبان آموزان مرتبط است؟
	گویه زیر در بخش نوشتن
	✓ آیا بخش نوشتن بر گونه نوشتاری فارسی تأکید دارد؟
	گویه زیر در بخش فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار
	✓ آیا فعالیت‌های تک‌نفره، دو نفره و گروهی در کتاب وجود دارد؟

۵-۳. مرحله دوم پایلوت و ارزیابی مجدد

در مرحله دوم پایلوت، بازبینی اصلاح‌شده به صورت آنلاین در اختیار چهل مدرس زن و مرد در بازه سنی ۲۸-۵۰ سال قرار گرفت. آنان مدرسان زبان فارسی و دیگر زبان‌های خارجی مشتمل بر زبان انگلیسی، آلمانی، عربی و ایتالیایی بودند و از دو سال تا دوازده سال سابقه تدریس داشتند. زمان کافی برای بررسی دقیق بازبینی به مدرسان داده شد. از آنان خواسته شد تا بازبینی را از نظر جامعیت و وضوح ارزیابی و نظرات خود را در بخش توضیحات یادداشت کنند.

۶-۳. طراحی نسخه نهایی بازبینی

بازبینی موردنظر براساس نتایج و نظرات حاصل از پایلوت مورد بازبینی قرار گرفت و برخی گویه‌ها مورد اصلاح جزئی دوباره قرار گرفت که در نهایت به طراحی نسخه نهایی بازبینی حاضر با هدف ارزیابی منابع آموزشی چهار مهارتی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان انجامید. در بازبینی تهیه شده، برخی گویه‌ها به طور مستقیم و برخی با اندکی تغییر از بازبینی‌های سیزار، لیتز، ویلیامز، شلدون، دوواد و سلسه‌مورسیا، توکر، کانینگزورث، و میکلی گرفته شده و بعضی نیز براساس ویژگی‌های خاص مرتبط با آموزش زبان فارسی بر مبنای پژوهش حاضر به بازبینی افزوده شده است.

۴. مشخصات، روایی و پایایی بازبینی طراحی شده

مشخصات بازبینی طراحی شده در جدول ۳ و بررسی روایی و پایایی آن در ادامه بحث و بررسی خواهد شد.

۴-۱. مشخصات

مشخصات بازبینی طراحی شده در جدول ۲ آمده است. بازبینی حاضر در مجموع مشتمل بر ۵۸ گویه و در دو بخش به شرح زیر طراحی شده است:

- بخش اول: «محتوا» با ۵۱ گویه و در ۹ زیربخش؛
- بخش دوم: «مشخصات ظاهری و عمومی» با ۷ گویه در یک زیربخش؛

جدول ۳: مشخصات بازبینی طراحی شده

بخش ۱ (محتوا)	
تعداد گویه‌ها در هر زیربخش	زیربخش‌های اصلی
۱۳	کلی و عمومی
۷	واژه
۶	دستور زبان
۳	صحبت کردن
۳	نوشتن
۳	خواندن
۴	شنیدن
۸	فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار
۴	کتاب راهنمای معلم
بخش ۲ (مشخصات ظاهری و عمومی)	
۷	مشخصات ظاهری و عمومی
۵۸	مجموع

۴-۲. روایی بازبینی

جهت تأیید روایی صوری و محتوایی کیفی، بازبینی تهیه شده به بیست نفر از مدرسان زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در بازه سنی ۲۲-۴۵ سال و با سابقه تدریس دو تا هفت سال ارائه

شد تا مشخص شود که آیا گویه‌های چک لیست تمام فاکتورهایی را که قرار است اندازه‌گیری شوند، پوشش داده‌اند یا خیر. سپس نظرات اصلاحی آنان در چک لیست اعمال شد. براساس نتایج حاصل از نظرات مدرسان، بازبینی تهیه‌شده دارای روایی بالایی است و فاکتورهایی را شامل می‌شود که در ارزیابی منابع آموزشی مورد نیاز است.

۳-۴. پایایی بازبینی

در این مطالعه، دو رویکرد به منظور کاهش خطای اندازه‌گیری به کار رفت: رویکرد اول، پایلوت بازبینی تهیه‌شده در دو مرحله و با هدف دستیابی به شفافیت در طراحی گویه‌ها و بخش‌های بازبینی با استفاده از بازخورد متخصصان این حوزه بود. رویکرد دوم، استفاده از آزمون آلفای کرونباخ بود که نتایج حاصل از انجام آن، پایایی بالای این بازبینی را نشان می‌داد. با توجه به جدول ۱ و استفاده از آزمون آلفای کرونباخ، پایایی بخش ۱ با عنوان «محتوا»، ۰.۹۴ و پایایی بخش ۲ با عنوان «مشخصات ظاهری و عمومی»، ۰.۷۰ می‌باشد که در مجموع پایایی پرسشنامه، ۰.۹۴ است.

جدول ۴: نتیجه آزمون آلفای کرونباخ

پایایی	
۰.۹۴	بخش ۱: محتوا
۰.۷۰	بخش ۲: مشخصات کلی و ظاهری
۰.۹۴	مجموع (بخش ۱ و بخش ۲)

۵. بازبینی جامع ارزیابی منابع چهار مهارتی آرفا

همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، بازبینی نهایی طراحی شده برای ارزیابی کتاب‌های چهار مهارتی آموزشی در دو بخش تدوین شد. گفتنی است اعدادی که در مقابل گویه‌ها در جدول ۵ آمده است، بیانگر بازبینی‌ای می‌باشد که در طراحی آن گویه به کار رفته است. بازبینی و اعداد مربوط به آنها در جدول ۱ آمده است.

جدول ۵: بازیینه نهایی تهیه‌شده برای ارزیابی کتاب‌های چهار مهارتی آموزشی

بخش اول: محتوا	
خ	ز
ک	م
خ	ک
<p>۱. آیا کتاب شامل یک نمای کلی از نقش‌ها، ساختارها و واژه‌های موجود در هر فصل است؟ (۶ و ۸)</p> <p>۲. آیا بین محتوای دروس و اهداف آنها مطابقت وجود دارد؟</p> <p>۳. آیا بین محتوای دروس و رویکرد تدریس مطابقت وجود دارد؟</p> <p>۴. آیا زبان استفاده شده در این کتاب از دنیای واقعی است؟ (۳ و ۶)</p> <p>۵. آیا در محتوای دروس به مسائل فرهنگی اشاره شده است؟ (۲)</p> <p>۶. آیا محتوای کتاب فرصتی برای زبان‌آموزان فراهم می‌کند تا شباهت‌ها و تفاوت‌های بین فرهنگ خودشان و فرهنگ گویشوران زبان خارجی را درک کنند؟ (۷ و با کمی تغییر ۴)</p> <p>۷. آیا در انتخاب محتوا و تصاویر به جنسیت، فرهنگ، ملیت و طبقه اجتماعی توجه شده است؟</p> <p>۸. آیا محتوای کتاب، واژه‌های جدید و نکات دستوری به طور منطقی و مناسب سازماندهی شده است؟ (۶ و با کمی تغییر ۵؛ ۸ و با کمی تغییر ۲)</p> <p>۹. آیا چینش محتوا برای زبان‌آموزان مناسب است؟ (۱)</p> <p>۱۰. آیا محتوا و مطالب کتاب از نظر موضوعی متنوع هستند؟ (۱ و ۶)</p> <p>۱۱. آیا مطالب کتاب مطابق با سن فراگیران است؟ (با کمی تغییر ۱)</p> <p>۱۲. آیا مطالب و محتوای کتاب به روز هستند؟</p> <p>۱۳. آیا محتوای کتاب جذاب است؟ (۶، ۵، ۸ و ۲)</p>	
واژه	<p>۱. آیا واژه به عنوان یکی از بخش‌های اصلی مجموعه آموزشی است؟ (۱)</p> <p>۲. آیا روش‌های متنوعی در ارائه واژه‌ها به کار برده شده است؟ (۲ و با کمی تغییر ۱)</p>

بخش اول: محتوا	
	<p>۳. آیا واژه‌های جدید به طور منطقی سازماندهی شده است؟</p> <p>۴. آیا واژه‌ها مطابق و متناسب با نیازهای زبان‌آموزان است؟</p> <p>۵. آیا واژه‌ها براساس روابط معنایی، ساختاری، با هم‌آیی و بافت انتخاب شده‌اند؟ (۱، ۲ و با کمی تغییر ۴)</p> <p>۶. آیا واژه‌های جدید در درس‌های بعدی به منظور تقویت درک معنا و کاربرد تکرار می‌شوند؟ (۵ و ۲)</p> <p>۷. آیا کتاب واژه‌نامه دارد؟ (۶، ۸ و ۱)</p>
دستور زبان	<p>۱. آیا دستور به عنوان یکی از بخش‌های اصلی مجموعه آموزشی است؟</p> <p>۲. آیا نکات دستوری مطابق با رویکردهای آموزشی ارائه شده است؟ (با کمی تغییر ۴)</p> <p>۳. آیا نکات دستوری جدید به طور منطقی و مناسب سازماندهی شده است؟ (۲)</p> <p>۴. آیا نکات دستوری مطابق و متناسب با نیازهای زبان‌آموزان است؟ (۱)</p> <p>۵. آیا نمونه‌های کافی برای هر یک از نکات دستوری ارائه شده است؟ (۳ و ۴)</p> <p>۶. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌ها تکمیلی درباره نکات دستوری در کتاب گنجانده شده است؟ (۳)</p>
صحبت کردن	<p>۱. آیا موضوعات بخش صحبت کردن مطابق با واژه‌ها و نکات دستوری هر درس است؟ (با کمی تغییر ۸)</p> <p>۲. آیا موضوعات بخش صحبت کردن با دانش پیش‌زمینه‌ای زبان‌آموزان مرتبط است؟ (۴ و با کمی تغییر ۷)</p> <p>۳. آیا بخش صحبت کردن بر فارسی گفتاری تأکید دارد؟ (با کمی تغییر ۱)</p>
نوشتن	<p>۱. آیا به نکات و قواعد انواع متون نوشتاری اشاره شده است؟ (با کمی تغییر ۱ و ۵)</p> <p>۲. آیا فعالیت نوشتاری به واژه‌ها و ساختارهای موجود در هر درس ارتباط دارد؟</p> <p>۳. آیا بخش نوشتن بر گونه نوشتاری فارسی تأکید دارد؟</p>

بخش اول: محتوا	
خواندن	<p>۱. آیا بخش خواندن از تکنیک‌های درک مطلب (ایجاد تصویر ذهنی، ارائه اطلاعات پیشین و پرسش‌های پیش و پس از خواندن) استفاده می‌کند؟ (با کمی تغییر ۱)</p> <p>۲. آیا متون انتخابی مناسب و مطابق با سطح توانش واژگانی و دستوری زبان‌آموزان است؟</p> <p>۳. آیا بخش خواندن انواع ژانر متناسب با سطح زبان‌آموزان را دربرمی‌گیرد؟ (۴، با کمی تغییر ۱ و ۲)</p>
شنیدن	<p>۱. آیا بخش شنیدن از تکنیک‌های درک مطلب (پرسش‌های پیش و پس شنیداری و مهارت‌های فرعی) استفاده می‌کند؟ (با کمی تغییر ۱)</p> <p>۲. آیا متون شنیداری انواع گفتگوها (مونولوگ، دیالوگ، ارتباطی، ارائه خدمات و اطلاعات و انواع کارگفت‌ها) را شامل می‌شود؟</p> <p>۳. آیا فایل‌های صوتی از نظر کیفیت وضوح صدا، سرعت بیان و طبیعی بودن مناسب هستند؟ (با کمی تغییر ۱)</p> <p>۴. آیا در متن گفتگوها از لهجه استاندارد استفاده شده است؟ (۱ و با کمی تغییر ۶)</p>
فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و تمرین‌های کتاب کار	<p>۱. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌ها علاوه بر مهارت‌های اصلی، مهارت‌های فرعی را هم مورد توجه قرار می‌دهد؟ (۶ و با کمی تغییر ۱)</p> <p>۲. آیا فعالیت‌ها تنوع صوری و محتوایی دارند؟ (۵ و با کمی تغییر ۱)</p> <p>۳. آیا فعالیت‌ها و تمرین‌ها کافی هستند؟ (۶)</p> <p>۴. آیا فعالیت‌های تک‌نفره، دونفره و گروهی در کتاب وجود دارد؟ (۶ و با کمی تغییر ۱)</p> <p>۵. آیا فعالیت‌ها شامل کاربرد زبان به روش ارتباطی و دنیای واقعی می‌شود؟ (با کمی تغییر ۸، ۷ و ۱)</p> <p>۶. آیا فعالیت‌ها تفکر انتقادی زبان‌آموزان را تقویت می‌کند؟ (۲)</p> <p>۷. آیا فعالیت‌های کتاب به راحتی قابل تعدیل و تکمیل است؟ (۶)</p>

بخش اول: محتوا	
	<p>۸. آیا کتاب بخش مرور درس‌ها و ارزیابی مطالب دارد؟ (۶، ۵ و ۸)</p>
	<p>۹. آیا کتاب راهنمای معلم برای معلمان بی‌تجربه و یا کم‌تجربه و بومی و یا غیربومی مناسب است؟ (۳ و با کمی تغییر ۸ و ۱)</p> <p>۱۰. آیا این کتاب روش تدریس قسمت‌های مختلف هر درس کتاب راهنمای را به روشنی بیان می‌کند؟</p> <p>معلم</p> <p>۱۱. آیا پاسخ تمرین‌ها و فعالیت‌ها و خلاصه‌های درس در کتاب راهنمای معلم آمده است؟ (۸، با کمی تغییر ۱ و ۲)</p> <p>۱۲. آیا در کتاب راهنمای معلم، پیشنهادهای برای فعالیت‌های اضافی، آزمون و آزمونک وجود دارد؟ (با کمی تغییر ۲)</p>
	<p>بخش دوم: مشخصات ظاهری و عمومی</p>
	<p>۱. آیا قیمت کتاب مناسب و منطقی است؟ (۴، ۳، ۶ و ۸)</p> <p>۲. جلد و صحافی کتاب جذاب و باکیفیت است؟ (۴، ۳، ۶، ۵، ۸ و ۲)</p> <p>۳. آیا همراه کتاب، فایل صوتی و تصویری، کتاب کار و کتاب راهنمای معلم وجود دارد؟ (۶، ۸ و با کمی تغییر ۱)</p> <p>۴. آیا کتاب و مواد تکمیلی آن به راحتی در دسترس است؟</p> <p>مشخصات (۳ و ۶)</p> <p>ظاهری و عمومی</p> <p>۵. آیا تصاویر نامناسب، برتری‌طلبی از نظر جنسیت، فرهنگ، ملیت و طبقه اجتماعی در آن وجود دارد؟ (۸، ۲ و با کمی تغییر ۶)</p> <p>۶. آیا انتخاب تصاویر از نظر مطابقت با محتوای متن و کیفیت وضوح به اندازه‌ای است که به درک بهتر زبان‌آموزان کمک کند؟ (با کمی تغییر ۱)</p> <p>۷. آیا تعادلی در توجه به گونه‌های گفتاری و نوشتاری زبان فارسی وجود دارد؟ (با کمی تغییر ۱)</p>

نتیجه

همان‌گونه که پیش‌تر آوردیم، با توجه به وجود شمار بالای بازینه‌های ارزیابی منابع آموزشی به دیگر زبان‌ها و ویژگی‌های خاص زبان فارسی، فقدان بازینه جامع ارزیابی منابع آموزشی

زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان بسیار محسوس بوده که به انجام پژوهش حاضر با هدف تهیه بازبینی جامع ارزیابی منابع آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان انجامیده است. در انجام پژوهش به منظور تعیین معیارهای ارزیابی، هشت بازبینی سیزار، لیتز، ویلیامز، شلدون، دوواد و سلسه‌مورسیا، توکر، کاینگزورث و میکلی مطالعه و بررسی شد. معیارهای ارزیابی در این پژوهش در دو بخش با عناوین «محتوا» و «مشخصات ظاهری و کلی» طبقه‌بندی شدند. در بخش اول، نه زیربخش با عناوین «کلی و عمومی، واژه، دستورزبان، صحبت کردن، نوشتن، خواندن، شنیدن، فعالیت‌ها و تمرین‌های کتاب درس و کتاب کار و کتاب راهنمای معلم» وجود دارد و بخش دوم شامل «مشخصات ظاهری و عمومی» است. این بازبینی با پایایی کلی ۰.۹۴ می‌تواند برای اهداف ارزیابی کتاب‌ها قبل از استفاده، در حین و پس از استفاده توسط طراحان برنامه آموزشی و تهیه‌کنندگان مواد و مطالب آموزشی و نیز مدرسان زبان فارسی در گزینش کتاب‌های آموزشی مورد نیاز به کار برده شود.

تعارض منافع

طبق گفته نویسنده‌گان، پژوهش حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع است.

منابع و مأخذ

- فارسی، زهرا. (۲۰۱۶). «طراحی و پیاده‌سازی چک لیست ارزشیابی فعالیت‌های آموزشی فراگیران». مجله علوم مراقبتی نظامی. سال سوم، شماره ۳، صص: ۱۹۲-۲۰۳.
- Barzegar, K, Soleimani Sarami, H and Fattahi Bafghi, A. (2013). Development, validation, and justification of a comprehensive textbook evaluation model. *Journal of Educational Research, Reviews and Essays* Vol1 (1): 1-12.
- Brown, J. (1995). *The Elements of Language Curriculum*. Heinle and Heinle Publishers.
- Cunningsworth, A. (1995). *Choosing Your Coursebook*. Macmillan Heinemann. HARMER, Jeremy. *The Practice of English Language Teaching*. Longman, 1994.
- Daoud, A. M. & Celce- Murcia, M. (1979). *Selecting and Evaluating Textbooks*. In M. Celce- Murcia & L. Mc- Intosh (Eds.), *Teaching English as a Second or Foreign Language* (pp. 302- 307). New York: Newbury House.
- Demir, Y. & Ertash, A. (2014). A Suggested Eclectic Checklist for ELT Coursebook Evaluation, *The Reading Matrix*, Volume 14, Number 2.
- Dendrinis, B. (1992). *The EFL Textbook and Ideology*. Greece: N.C. Grivas Publications.
- Ellis, R. (1997). 'The Empirical Evaluation of Language Teaching Materials'. *ELT Journal* 51 (1), 36-42.
- Garinger, D. (2002). Textbook selection for the ESL classroom. *Center for Applied Linguistics Digest*, 2(10), 99-102.
- Green, A. (1926). 'The Measurement of Modern Language Books'. *The Modern Language Journal*, 10(5), 259-269.
- Harmer, J. (1991). *The Practice of English Language Teaching*. New York: Longman Publishing.
- Haycroft, J. (1998). *An Introduction to English Language Teaching*. Longman.
- Hutchinson, T. & E. Torres. (1994). 'The Textbook as Agent of Change'. *ELT Journal*. Volume 48/4.
- Karamoozian, F. M, and Riazi, A.M. (2008). Developing of a New Checklist for valuating Reading Comprehension Textbooks.
- Litz, D. R. A. (2005). *Textbook Evaluation and ELT Management: A South Korea Case Study*. *Asian EFL Journal*, no volume and page numbers given. Retrieved from http://www.asian-e-fl-journal.com/Litz_ thesis.pdf.

- McGrath, I. (2002). *Materials Evaluation and Design for Language Teaching*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Miekley, J. (2005). *ESL Textbook Evaluation Checklist*. *The Reading Matrix*, Vol. 5, No. 2.
- Mohamed AbdelWahab, M. (2013). *Developing an English Language Textbook Evaluative Checklist*. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*.
- Mukundan, J, Hajimohammadi, R and Nimehchisalem, V. (2011). *Developing an English Language Textbook Evaluation Checklist*, *Contemporary Issues In ducation Research*, Volume 4, number 6.
- Mukundan, J. & Ahour, T. (2010). 'A Review of Textbook Evaluation Checklists across Four Decades (1970-2008).' In B. Tomlinson & H. Masuhara. *Research for Materials Development in Language Learning: Evidence for Best Practice* (1st ed.,pp. 336-352). London: Continuum.
- O'Neill, R.(1982). 'Why Use Textbooks?'. *ELT Journal*. Volume 36/2.
- Sheldon, L.E. (1998). *Evaluating ELT Textbooks and Materials*. *ELT Journal*, 42 (4), 237-246.
- Skierso, A. (1991). 'Textbook Selection and Evaluation'. In M. Celce- Murcia (ed.). *Teaching English as a Second or Foreign Language* (2nd ed.). Boston: Heinle and Heinle.
- Tomlinson, B. (Ed.) (2003). *Developing Materials for Language Teaching*. London: Continuum.
- Tomlinson, B. (Ed.) (2008). *English Language Learning Materials: A Critical Review*. London: Continuum.
- Tucker, C. A. (1975). *Evaluating Beginning Coursebooks*. *English Language Teaching Forum*, 13, 355-361.
- Williams, D. (1983). *Developing Criteria for Textbook Evaluation*. *ELT Journal* Volume 37.